

Ks. Kazimierz Rulka
Seminarium Duchowne we Włocławku

Zbiór rękopisów Biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku

W dziale rękopisów Biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku znajdują się 724 dzieła w 742 wol. Na zbiór ten złożyły się manuskrypty, które dostały się tutaj z różnych księgozbiorów w XIX i XX w. Do tego czasu seminaryjny zbiór rękopisów był znikomy, ale trudno dziś określić w liczbach jego wielkość.

Zwiększył się on kilkakrotnie po przejęciu po 1863 r. bibliotek zniesionych na podstawie ukazu carskiego klasztorów. Ich księgozbiory, w których były także rękopisy, miały wejść w całości do bibliotek seminaryjnych. Ale księża Zenon i Stanisław Chodyńscy, bibliotekarze włocławscy, którzy kierowali zwożeniem księgozbiorów poklasztornych, włączyli znaczną część uzyskanych wtedy rękopisów do biblioteki kapitulnej we Włocławku. Znalazły się tam prawie wszystkie starsze rękopisy poklasztorne, ale także sporo nowszych: z XVII, XVIII, a nawet XIX w. Można przypuszczać, że stało się tak z powodu braku miejsca w bibliotece seminaryjnej. Poza tym w końcu XIX w., podczas przeprowadzania regotyzyzacji katedry włocławskiej, część książek i rękopisów biblioteki kapitulnej (rozrzuconych dotychczas po różnych zakamarkach katedry) została przeniesiona na czasowe przechowanie do budynku seminaryjnego. Mogło wtedy nastąpić wymieszanie zbiorów: kapitulnego i seminaryjnego.

W czasie, gdy ks. Stanisław Chodyński układał katalog rękopisów biblioteki kapitulnej (początek XX w.), znaczna część

dzieł rękopiśmiennych ze zbiorów zakonnych była w bibliotece kapitulnej i dlatego znalazła się w jego katalogu¹.

Ks. Chodyński pisze, że nie uporządkował opisywanych rękopisów ani według chronologii, ani według formatu, ani według proveniencji². Układ katalogu nie jest jednak całkiem chaotyczny. Na początku znalazły się rękopisy najstarsze, będące od dawna własnością biblioteki kapitulnej. Nowsze rękopisy też były zapewne układane według jakiegoś porządku, o czym zdaje się świadczyć przynajmniej dwukrotne zmienianie ich numeracji (sygnatur; pisane są na wyklejkach, kartach tytułowych i przedtytułowych, bądź też na pierwszej zachowanej karcie ołówkiem czerwonym, niebieskim i zwykłym czarnym; sygnatury wypisane na naklejkach grzbietowych nie noszą śladów poprawek).

Rękopisy pozostawione w bibliotece seminaryjnej (prawdopodobnie ok. 800 pozycji) nie zostały wtedy skatalogowane.

W czasie II wojny światowej rękopisy z biblioteki seminaryjnej, wraz z książkami drukowanymi, zostały wywiezione przez Niemców do Poznania.

Niemcy sporządzali prawdopodobnie spis łupów bibliotecznych, o czym zdaje się świadczyć oznakowanie ich pieczęcią: „der Stadt Leslau” i numerem inwentarzowym wypisywanym kopiowym ołówkiem (takie same znaki noszą książki i rękopisy z księgozbioru reformatów wrocławskich). Niektóre rękopisy mają oprócz tego numery odbijane numeratorem, co może sugerować, że były one nadawane na stałe według sporządzonego inwentarza, a może katalogu, który prawdopodobnie nie zachował się. Nie wszystkie jednak rękopisy seminaryjne, które były przed wojną w bibliotece seminaryjnej,

¹ Spis ks. Stanisława Chodyńskiego pt. *Księgi liturgiczne i rękopisy biblioteki kapituły wrocławskiej* został zamieszczony w opracowaniu pt. *Biblioteka kapituły wrocławskiej* (oprac. ks. Stanisław Chodyński, uzupełnił rozdziałem o katalogach i wydał ks. Stanisław Librowski) i opublikowany w „*Kronice Diecezji Wrocławskiej*” (R. 43: 1949, nr 11/12, s. 258-280 i r. 44: 1950, nr 1-2, s. 33-66) oraz w osobnym odbiciu (Wrocław 1949, s. 74-130; dalej cyt. Chodyński: *Biblioteka*).

² Chodyński: *Biblioteka*, s. 74.

otrzymały takie znaki, co każe się domyślać, że Niemcy nie zdążyli zaplanowanego dzieła dokończyć.

Po wojnie tylko część rękopisów (mniej niż połowa) wróciła na swoje miejsce. W 1949 r. Naczelna Dyrekcja Bibliotek przy Ministerstwie Oświaty przyznała³ ok. 450 rękopisów będących własnością Seminarium Duchownego we Włocławku Bibliotece Narodowej w Warszawie⁴, nie podając nawet ich spisu. Na pytanie w tej sprawie, wysłane przez bibliotekę seminaryjną w 1994 r., Biblioteka Narodowa stwierdza, że w 1949 r. przejęła 257 kodeksów rękopiśmiennych (od XVII do XX w.) włocławskiej biblioteki seminaryjnej, które otrzymały sygnatury tymczasowe: akc. 5458-5724⁵. Wśród nich jest 13 rękopisów bezpośrednio dotyczących Seminarium Duchownego we Włocławku⁶, a poza tym rękopisy profesorów seminarium włocławskiego⁷, oraz rękopisy, które mają

³ Pismo z dn. 16.08.1949 r., nr NDB/N-2368/49.

⁴ Archiwum Biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku (Arch. BSWł), pismo z 31.08.1949 r.

⁵ Pismo Zakładu Rękopisów Biblioteki Narodowej z 7 IX 1994 r. (L.dz. III-1/630/11/94) w Arch. BSWł. (pisma przychodzące).

⁶ Do nich należą następujące rękopisy: Księga kontraktów ze służbą [seminarium duchownego] 1728-1759 (akc. 5496); Książka wypożyczeń i akcesji [biblioteki seminaryjnej] 1877-1901 (akc. 5499); Zapiski dotyczące rozdziału funkcji i dyżurów w seminarium duchownym, 1852-1858 (akc. 5646); Controlla officiorum domesticorum Siminarii Vladislaviensis ab anno 1839 (akc. 5676); Liber officiorum ecclesiasticorum Seminarii Vladislaviensis a die 8 May 1842 anno (akc. 5677); Curricula vitae kandydatów do Seminarium Duchownego we Włocławku, II poł. XIX w. (akc. 5722); Historia Kościoła katolickiego wydawana w seminarium włocławskim w latach 1829-1832 (akc. 5517).

⁷ J. Pawlicki: Myśli do teologii pasterskiej, 1869 r. (akc. 5472 i 5472); Decretales summorum pontificum pro Regno Poloniae et constitutiones synodorum [...] Regni eiusdem, 1857 r. [rękopis dzieła ks. Z. Chodyńskiego, wydane w Poznaniu w 1883 r.] (akc. 5486); S. Pagaczewski: Historia ecclesiastica, pocz. XIX w. (akc. 5514); Praktyki pobożne, modlitwy. Ad usum Antonii Dembski, XVIII w. (akc. 5658); [Cztery odczyty A. Szymańskiego] 1902-1903 (akc. 5697). Do tego należy dołączyć odpisy ręką ks. Z. Chodyńskiego lub wykonane przez kogoś innego dla niego statutów synodalnych diecezji polskich (poza jednym przypadkiem odpisy z druków): przemyskiej z 1415 r. - z rękopisu Ossol. 379 (akc. 5503) i 1723 r. (akc. 5528), gnieźnieńskiej z 1593 r. (akc. 5509), lwowskiej z 1641 r. (akc. 5510) i chełmińskiej [czy chełmskiej] z 1624 r. (akc. 5529).

wyraźne proveniencje bibliotek klasztornych Wielunia, Piotrkowa, Sulejowa i Kalisza, klasztorów znajdujących się na terenie diecezji kujawsko-kaliskiej.

Reszta z owych 450 zagarniętych rękopisów wrocławskich trafiła w całości lub w części do Biblioteki Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu⁸.

Zbiory rękopisów, które znajdowały się w bibliotece kapitulnej, zostały w drugiej połowie 1942 r. wywiezione przez Niemców do Poznania i okolicznych miejscowości. Rewindykowane w 1945 r., w liczbie przeszło 420 jednostek, zostały złożone w magazynach biblioteki seminaryjnej⁹ i pozostały tu już na stałe.

Nie odnalazły się jednak po wojnie wszystkie pozycje zanotowane przez ks. Chodyńskiego. Brakuje 33 rękopisów: 94, 95, 96, 105, 107, 118, 135, 149, 154, 155, 174, 183, 196, 197, 213, 297, 312, 320, 322, 327, 336, 337, 338, 341, 342, 344, 360, 391, 396, 401, 407, 409, 410. Prawdopodobnie zostały one rozszabrowane podczas wojny lub uległy zawieruszeniu. Przed 1949 r. 30 rękopisów (oraz 5 prawdopodobnie), jako rękopisy archiwalne, przejął ks. Stanisław Librowski do Archiwum Diecezjalnego we Wrocławku: 86, 87, 88, 91, 97, 101, 102, 104, 106, 111, 114, 115, 159, 303, 314, 315, 316, 317, 318, 324, 325, 326, 328, 330 (prawdopodobnie: 331, 332, 333, 334, 335), 339, 343, 345, 366,

⁸ Katalog „Zbiory rękopisów w bibliotekach i muzeach w Polsce” (Warszawa 1988) notuje w poznańskiej bibliotece uniwersyteckiej następujące rękopisy dotyczące bezpośrednio seminarium wrocławskiego: „dekrety biskupie, zbiory kazań, życiorysy seminarzystów, listy alumnów, akta gospodarcze dotyczące propinacji w dobrach seminarium wrocławskiego z lat 1795-1931”; zbiory profesorów wrocławskich: J. Pawlickiego - zbiory kazań, podręczniki retoryki i poetyki z XVIII w. (ok. 5 jednostek); W. Kubickiego - traktaty teologiczne i filozoficzne, głównie z XVII w. (ok. 10 jednostek), a także rękopisy wielu bibliotek klasztornych z terenu diecezji kujawsko-kaliskiej, do 1939 r. przechowywanych w bibliotece seminaryjnej we Wrocławku. Próby (pisma z dn. 12.11.1994 i 8.03.1995) uzyskania od Biblioteki Głównej UAM szczegółowego wykazu przejętych przez nią w 1949 r. rękopisów wrocławskich nie przyniosły rezultatu.

⁹ Kalendarium życia, cierpień, działalności, twórczości i uznania księdza Stanisława Librowskiego. „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”. T. 58: 1989, s. 371, 373.

367, 405. Z 412 rękopisów zanotowanych w katalogu ks. Chodyńskiego odliczyło się ostatecznie ok. 350 pozycji.

Obecnie w zbiorze seminaryjnym jest ok. 90 rękopisów, które noszą na sobie wyraźne ślady (najczęściej zapiski proveniencyjne) przynależności do biblioteki kapitulnej we Włocławku. W większości są to rękopisy z XIV, XV i XVI w., najwięcej jednak z wieku XV. Znaczna ich część była w zbiorze kapitulnym od początku istnienia tej biblioteki. Katalog z 1590 r.¹⁰ notuje 98 wol. rękopisów, z których w dzisiejszych zbiorach udało się zidentyfikować 25 pozycji; w katalogu z 1594 r.¹¹ jest ich 56; natomiast w katalogu z 1827 r.¹² - 53. Znaczna ich część jest poważnie uszkodzona przez wilgoć, a najbardziej ich oprawy. Kilka z nich z troskliwości ks. Chodyńskiego otrzymało w końcu XIX wieku nowe oprawy (tektura obciągnięta jasnobrązową gładką skórą).

Po II wojnie światowej w bibliotece seminaryjnej zanotowano także inne przybytki w dziale rękopisów. Należy do nich 25 rękopisów pochodzących od reformatów we Włocławku (zostały one rewindykowane po wojnie wraz ze zbiorami biblioteki seminaryjnej i już nie wróciły do swoich pierwotnych właścicieli), 7 rękopisów pokarmelickich z Kłodawy, 6 rękopisów z parafii w Ciężeniu, 16 rękopisów przejętych w 1980 r. z kolegiackiej biblioteki w Kaliszu (akcesja: D 107/80) oraz kilkadziesiąt rękopisów z różnych źródeł (od instytucji i osób prywatnych).

Nie spodziewając się już większych zmian w zasobie rękopisów, postanowiono je uporządkować.

Po ustawieniu skatalogowanych rękopisów według numeru bieżącego okazało się, że ks. Chodyński nie szeregował ich według rosnącego formatu, stąd rękopisy bardzo małe stały nieraz obok bardzo dużych. Poza tym w numeracji było sporo luk. Wynikały

¹⁰ Chodyński: Biblioteka, s. 26-31.

¹¹ Tamże, s. 32-38.

¹² Tamże, s. 44-73.

one z faktu, że po II wojnie światowej nie wszystkie rękopisy wróciły na swoje miejsce (zob. wyjaśnienie wyżej). Narzucała się zatem potrzeba ustawienia rękopisów według rosnącego formatu i nadania im nowych sygnatur.

Dokonano tego w marcu 1994 r. Aby nie wprowadzać niepotrzebnego zamieszania, nie zmieniano sygnatur rękopisów od 1 do 100, bowiem część ich weszła już do literatury drukowanej pod sygnaturami nadanymi im przez ks. Chodyńskiego. W tym przedziale brakuje następujących rękopisów: nr 86, 88, 91, 97 - przejętych do Archiwum Diecezjalnego, a także nr 94, 95, 96 - których po prostu nie odnaleziono. Wolne numery przydzielono innym rękopisom. Pozostałe rękopisy otrzymały nowe sygnatury: od numeru 101 do 344. Numery od 345 do 500 pozostawiono jako rezerwę na wpisanie rękopisów kapitulnych, które - być może - odnajdą się w przyszłości.

Katalogowanie rękopisów nie objętych spisem ks. Chodyńskiego (ok. 470) zostało wykonane od stycznia do marca 1994 r. na komputerze w programie MAK, według prowizorycznego formatu do opisu rękopisów (składa się on z części opisowej i części indeksowej, obejmującej indeksy: przedmiotowy, chronologiczny, językowy, proveniencji, autorów, skryptorów oraz nazw osobowych i geograficznych). Nowym opisom przydzielono i nadano numery od 501 poczynając (z czego dotychczas wykorzystano numery 501-836, 900-935, 950-959).

Obecnie używany w Bibliotece Seminarium Duchownego katalog rękopisów jest kompilacją katalogu Chodyńskiego z wydrukiem komputerowym z bazy "RPSY" części opisowej rekordów. Część indeksowa (opracowana tylko do drugiej części) dostępna jest jedynie w komputerze.

* * *

Zbiór rękopisów Biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku dzieli się wyraźnie na dwie nierówne części: rękopisy starsze (od XIV do XVI w.), obejmujące ok. 100 pozycji (w ok. 90

procentach pochodzące z dawnej biblioteki kapitulnej, jedynie rękopisy oznaczone numerami od 950 do 959 nie należały do tej biblioteki) i rękopisy nowsze (od XVII do XX w.), obejmujące całą resztę. Wśród rękopisów starszych szczególne znaczenie mają rękopisy liturgiczne i biblijne, zazwyczaj iluminowane. Poza tym znajdują się tam komentarze do ksiąg biblijnych, zbiory kazań, rękopisy o treści prawniczej i historycznej, a nawet jeden z zakresu medycyny. W rękopisach nowszych przeważają zdecydowanie zapisy z wykładów z teologii i filozofii prowadzonych w różnych studiach zakonnych, przede wszystkim franciszkańskich, jezuickich i pijarskich (jest także kilka zapisów wykładów XIX-wiecznych w Seminarium Duchownym we Włocławku, np. Teologia pastoralna w opracowaniu ks. Józefa Pawlickiego). Oprócz tego można tam spotkać rękopisy liturgiczne, z biblistyki i ascetyki, o treści historycznej, prawniczej, zbiory kazań (także z terenu diecezji włocławskiej), a także po kilka dzieł o tematyce geograficznej i przyrodniczej.

Dotychczas zainteresowaniem badaczy cieszyły się przede wszystkim rękopisy liturgiczne i iluminowane (w większości są to te same obiekty). Literaturę w tym zakresie podaje opracowanie „Stan badań nad księgozbiorem diecezji włocławskiej oraz postulaty badawcze na przyszłość”¹³.

Pierwszy o włocławskich rękopisach liturgicznych (będących wówczas własnością biblioteki kapitulnej) zaczął pisać ks. Stanisław Chodyński. Już w hasłach przygotowywanych do „Encyklopedii kościelnej” Nowodworskiego między opisami ksiąg liturgicznych używanych w diecezjach polskich umieścił także włocławskie (drukowane i rękopiśmienne). Wiadomości o rękopisach włocławskich znalazły się w szerszym jego opracowaniu poświęconym księgom chórowym kościoła

¹³ K. Rulka: Stan badań nad księgozbiorem diecezji włocławskiej oraz postulaty badawcze na przyszłość. „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”. T. 26: 1973, s. 16-19, 26-27; zob. też bibliogr.

katedralnego wrocławskiego¹⁴. W kilka lat później (1902 r.) ten sam szkic został przedrukowany jako jeden z rozdziałów nowego studium ks. Chodyńskiego¹⁵. O księgach liturgicznych pisał jeszcze raz ks. Chodyński w naszpikowanym wypisami źródłowymi elaboracie pt. Z dziejów diecezji wrocławskiej¹⁶. W znacznej mierze powtórzył w nim treść z poprzednich opracowań. W okresie przedwojennym pisał o księgach liturgicznych biblioteki kapitulnej ks. Michał Morawski w swojej monografii Wrocławka¹⁷.

Nowe całościowe opracowanie ksiąg liturgicznych z Biblioteki Seminarium Duchownego we Wrocławku wykonał ks. Zdzisław Różański w latach siedemdziesiątych (praca magisterska na KUL-u), a zostało ono opublikowane drukiem kilka lat później¹⁸. Autor przedstawia zarówno księgi rękopiśmienne, jak i drukowane.

Wrocławskimi rękopisami liturgicznymi, jako zabytkami ważnymi dla muzykologów, zainteresował się ks. prof. Jerzy Pikulik z ATK¹⁹ i skłonił kilkoro swoich seminarzystów, aby podjęli badania źródłoznawcze nad nimi. Stąd kilka z nich doczekało się opracowań monograficznych. Najpierw zostały opracowane trzy XVI-wieczne graduały: dwutomowy graduał bpa Macieja Drzewickiego²⁰ i graduał oznaczony jako ms 3²¹. Następnie na

¹⁴ [S. Chodyński] X.S.Ch.: Dawne księgi chórowe kościoła katedralnego wrocławskiego. „Śpiew Kościelny”. R. 2-3: 1897-1898.

¹⁵ S. Chodyński: Organy, śpiew i muzyka w kościele katedralnym wrocławskim. Wrocław 1902, s. 43-76.

¹⁶ [S. Chodyński] X.S.Ch.: Z dziejów diecezji wrocławskiej. Liturgika. „Kronika Diecezji Kujawsko-Kaliskiej”. R. 1: 1907 - r. 4: 1910. O księgach liturgicznych - r. 4: 1910, s. 14-17, 81-86, 110-111.

¹⁷ M. Morawski: Monografia Wrocławka. Wrocław 1933, s. 242-245.

¹⁸ Z. Różański: Księgi liturgiczne Biblioteki Seminarium Duchownego we Wrocławku. Studium liturgiczno-źródłoznawcze. „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”. T. 42: 1981, s. 59-149. Nadb. Lublin 1981, 91 s.

¹⁹ W swojej pracy: Śpiewy Alleluja De sanctis w polskich rękopisach przedtrydenckich. Studium muzykologiczne (Warszawa 1995) wykorzystał też graduały z biblioteki seminaryjnej we Wrocławku (ms I i 2).

²⁰ J. Byczak-Byczkowska: Analiza źródłoznawcza rękopisu muzycznego Ms 1 z Biblioteki Seminarium Duchownego we Wrocławku. [w:] Muzyka religijna w Polsce. T. 4. Warszawa 1980, s. 177-233; Z. Szygenda: Analiza źródłoznawcza

warsztat poszły najstarsze antyfonarze: XVI-wieczny²² i XVII-wieczny²³. Wreszcie opracowania doczekało się XVI-wieczne oficjum o św. Michała Archaniele²⁴.

Pierwsze drukowane informacje o włocławskich rękopisach i l u m i n o w a n y c h podał też ks. Stanisław Chodyński. Dnia 26 marca 1896 r. na posiedzeniu Komisji Historii Sztuki Akademii Umiejętności w Krakowie jej przewodniczący odczytał sprawozdanie ks. Chodyńskiego o ich stanie zachowania. Znalazło to odbicie w wydawanych drukiem sprawozdaniach tej Komisji²⁵. Fachowe całościowe opracowanie wszystkich iluminowanych rękopisów (a także inkunabułów) Biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku, autorstwa Zofii Rozanow, przyniósł dopiero w ostatnich latach Katalog zabytków sztuki w Polsce²⁶. W 1991 r. w Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej została urządzona wystawa ksiąg iluminowanych ze zbiorów Biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku²⁷. W związku z tym

rękopisu muzycznego Ms 2 z Biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku. W: Muzyka religijna w Polsce. T. 4. Warszawa 1980, s. 235-279.

²¹ J. Nowak: Analiza źródłoznawcza rękopisu muzycznego ms 3 z Biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku. [w:] Muzyka religijna w Polsce. T. 9. Warszawa 1986, s. 243-322. Zob. też - I. Pawlak: Włocławski Graduał ms. 3 - zabytkiem gnieźnieńskim? „Studia Gnesnensia”. T. 10: 1995, s. 281-285.

²² C. Grajewski: Antyfonarz ms. 4 z Biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku. Studium źródłoznawcze. Warszawa 1986. II, 163 s.; 29 cm. - Praca magist. na ATK. Mszps w posiadaniu BSWI (M 1118).

²³ L. Dardzińska: Antyfonarz ms. 5 z Biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku. Studium źródłoznawcze. Warszawa 1987. II, 127 s.; 30 cm. - Praca magist. na ATK. Mszps w posiadaniu BSWI.

²⁴ I. Pietrzak: Officium s. Michaelis Archangelis ms. 98 z Biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku. Studium źródłoznawcze. Warszawa 1992. [3], 38 s.; 30 cm. - Praca magist. na ATK. Mszps w posiadaniu BSWI.

²⁵ A. Chmiel: Sprawozdania z posiedzeń Komisji Historii Sztuki za czas od 1 stycznia do 31 grudnia 1896 r. W: Sprawozdania Komisji do Badania Historii Sztuki w Polsce. T. 6. Kraków 1900, s. XXXV.

²⁶ Katalog zabytków sztuki w Polsce. T. 11: Dawne województwo bydgoskie. Z. 18: Włocławek i okolice. Warszawa 1988, Tekst, s. XL-XLI, 69-76; ilustracje, fig. 225-253.

²⁷ Iluminowane rękopisy i inkunabuły ze zbiorów biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku. [Katalog wystawy]. Włocławek 1991, [12] s.

pisano o rękopisach wrocławskich w lokalnej prasie. Rękopisy wrocławskie wspomniane są w ogólnopolskich katalogach zbiorów rękopiśmiennych²⁸ oraz sporadycznie w różnych opracowaniach ksiąg rękopiśmiennych²⁹.

Z pozostałych rękopisów opracowania doczekały się „Poezje oryginalne i tłumaczone” L. Oknińskiego (ms 255, wg Chodyńskiego - 156)³⁰, a wydania drukiem - broszura pt. „Opis uszczęśliwienia Księstwa Warszawskiego od jego urodzenia w 1807 r.” (ms 257, wg Chodyńskiego - 158)³¹.

W dziale rękopisów Biblioteki Seminarium Duchownego we Wrocławku znajduje się jeszcze 30 zwojów pergaminowych zawierających teksty Tory (pozostałość z synagog żydowskich), które czekają na opracowanie. Pewna liczba rękopisów XX-wiecznych oraz maszynopisów ze względów praktycznych (łatwiejszy dostęp) przechowywana jest osobno w magazynie nowych druków. Wśród nich warto zwrócić przede wszystkim uwagę na te opracowania, dotychczas nie publikowane drukiem, które dotyczą diecezji wrocławskiej³². Należy też wspomnieć zbiory

²⁸ D. Kamolowa, K. Muszyńska: Zbiory rękopisów w bibliotekach i muzeach w Polsce. Warszawa 1988. O rękopisach w Bibl. Sem. Włocł. zob. s. 318-319. Tamże można odszukać miejsca, do których zawędrowały rękopisy z sięgobiorów klasztornych, które reprezentowane są we wrocławskiej bibliotece seminaryjnej.

²⁹ P. Spunar: Středověk rukopisna bohemia ve Wrocławku a Plocku. „Listy Filologiczne”. R. 97: 1974, z. 1, s. 37-42. Średniowieczne bohemia w bibliotekach seminariów duchownych we Wrocławku (8 pozycji); B. Miodońska: Małopolskie malarstwo książkowe 1320-1540. Warszawa 1993, s. 169 i il. 183.

³⁰ K. Andrzejewska: „Poezje” oryginalne i tłumaczone Leopolda Oknińskiego. Opracowanie edytorskie. Łódź 1977. 56, 90 s.; 30 cm. - Praca magist. na Uniw. Łódzkim. Mszsps w posiadaniu BSWł. Rękopis ten wspomniany jest także w opracowaniach - K. Andrzejewska: Leopold Okniński - poeta nie tylko powstania listopadowego. W: Dziedzictwo powstania listopadowego w literaturze polskiej. Warszawa 1986, s. 321-327; K. Andrzejewska, A. Obrębski: Leopold Okniński - nie znany dziewiętnastowieczny autor przekładów anakreontyków. „Filomata”. 1993, nr 416, s. 287-297.

³¹ J. Starnawski: Opozycyjna broszura rękopiśmienna z pierwszych lat Księstwa Warszawskiego. „Przegląd Humanistyczny”. R. 16: 1972, nr 3, s. 109-115.

³² K. Rulka: Wykaz prac nie opublikowanych dotyczących diecezji wrocławskiej przechowywanych w Bibliotece Seminarium Duchownego we Wrocławku. „Kronika Diecezji Wrocławskiej”. T. 73: 1990, s. 269-277; tenże: Wykaz prac

rękopiśmienne i maszynopisowe prac księży profesorów seminarium wrocławskiego (w tym niewielki fragment spuścizny rękopiśmiennej po ks. Józefie Kruszyńskim, a w niej dziennik - 15 pakietów - z lat II wojny światowej, dotyczący jego działalności w diecezji lubelskiej, zawierający w sumie ponad 9 tys. kartek zapisanych jednostronnie) oraz około tysięczny zbiór prac dyplomowych i magisterskich alumnów seminarium wrocławskiego. (Dzieła rękopiśmienne księży wrocławskich znajdują się także w Archiwum Diecezjalnym we Wrocławku).

Historyków sztuki być może zainteresuje zbiór dokumentów i listów (do matki i do ks. Karola Lubiańca) artysty Antoniego Wiwulskiego (zm. 1919 r.), a także kilkanaście jego odręcznych szkiców (3 oprawne tomy dokumentacji projektowanego przez niego kościoła Najśw. Serca Pana Jezusa w Wilnie zostały w 1958 r. odesłane do archiwum diecezjalnego w Białymstoku). Zbiór ten przywiózł ze sobą z Wilna ks. Stanisław Nawrocki.

W przyszłości należałoby napisać szersze opracowanie o zbiorach rękopiśmiennych Biblioteki Seminarium Duchownego we Wrocławku.